

KRETANJE ^{210}Pb I ^{210}Po U PREHRAMBENOM LANCU KRAVA — MLIJEKO — SIR*

Zdravko MILOŠEVIĆ, Emilija HORŠIĆ, Ranko KLJAIĆ, Veterinarski fakultet, Sarajevo, Alice BAUMAN, Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Sažetak

Kretanje prirodnih radionuklida iz niza urana u prehrambenom lancu nedovoljno je ispitano uopće, a kod nas gotovo nije niti načeto. Ispitivanja su vršena na teritoriji BiH, kako bi se moglo predvidjeti kretanje ^{210}Pb i ^{210}Po u prehrambenom lancu na područjima s povišenim prirodnim fonom.

^{210}Pb kreće se u goveđem mesu od 0,1—6,2 pCi/kg svježeg uzorka, ^{210}Po od 0—5,2 pCi/kg svježeg uzorka. U mlijeku su vrijednosti niže nego u mesu, pa se ^{210}Po u mlijeku kreće u granicama od 0,15—2,45 pCi/litru, a ^{210}Po je niži od ^{210}Pb i kreće se od 0,20—1,90 pCi/litar. Raspon kod sira je mnogo veći za ^{210}Pb i maksimum je postignut sa 60 pCi/kg svježeg sira. ^{210}Po je i ovdje nizak i to 1,30—3,75 pCi/kg svježeg sira.

Uvod

Kretanje prirodnih radionuklida iz niza urana u prehrambenom lancu nedovoljno je ispitano uopće, a kod nas je gotovo zanemareno. Od potomaka uranovog niza naročito su važni ^{226}Ra , ^{210}Pb i ^{210}Po , kao alfa-emiteri. ^{210}Pb i ^{210}Po spadaju u osteotropne elemente, te se kao takvi deponiraju u kostima. ^{210}Po je alfa emiter s $T_{1/2} = 6$ mjeseci. (1)

U ovom radu je obrađeno kretanje ^{210}Pb i ^{210}Po u prehrambenim proizvodima animalnog porijekla. ^{210}Pb nalazi se zbog dugog vremena poluraspada $T_{1/2}$ od skoro 22 godine trajno u okolišu. U ljudskom organizmu zadržava se 7 do 10 godina. Što se tiče njegovog ponašanja u životinjskom organizmu, podaci iz literature poznati su za samo po jednu do 3 životinje. Kod krupne stoke najviši je sadržaj olova kod teladi i to u prosjeku za 20% viši nego li kod odraslih životinja od 3—17 godina starosti. Do sada objavljeni podaci o količini ^{210}Pb u mesu i kostima životinja veoma se razlikuju. Prema djelu američkih autora (Eisenbud) koncentracija ^{210}Pb u mesu varira od 0,45—1,00 pCi/kg, a prema izvorima iz SSSR ta vrijednost se kreće oko 3,3 pCi/kg. Za kosti svi autori navode količine od 170—300 pCi/kg svježe kosti.

Podaci za ^{210}Po su za meso, mlijeko i sir gotovo istog reda veličine (i to do 1 pCi/kg), a kako ^{210}Po nije osteotropan, gotovo ga nema u kostima.

Materijal i metode

Uzorci za analizu sakupljeni su u određenom rejonu centralne Bosne. Sušeni su do konstantne težine i spaljeni na 450°C (3). Na 10 g pepela izvršena je radiokemijska analiza odvajanjem olova kao olovni kromat. Radioaktivnost je

* Referat održan na II Sastanku prehrambenih tehnologa, biotehnologa, i nutricionista Hrvatske, 1979.

izmjerena nakon 30 dana i to pošto je uspostavljena radioaktivna ravnoteža između ^{210}Pb i ^{210}Bi , jer se aktivnost olova izračunava iz bizmuta. ^{210}Pb je sam po sebi vrlo slab beta i gama emiter, pa je kod niskih aktivnosti teško detektirati nivo radioaktivnosti direktno. Zato se i mjeri ^{210}Bi .

Uzorci za ^{210}Po su mokro spaljivani Fentonovim reagensom. ^{210}Po je depozitiran elektrodepozicijom na srebrnu pločicu i alfa aktivnost je izmjerena u protočnom brojaču.

Tablica 1

Količina ^{210}Pb u goveđem mesu i kostima		
Broj uzorka	Goveđe meso pCi/kg	Goveđe kosti pCi/kg
1.	0,55	84,20
2.	2,40	20,00
3.	0,40	50,80
4.	6,80	24,00
5.	3,50	29,60
6.	0,10	108,40
7.	1,00	19,00
8.	1,30	86,40

Tablica 2

Količina ^{210}Pb u kravljem mlijeku i siru		
Broj uzorka	Mlijeko pCi/kg	Sir pCi/kg
1.	0,20	7,80
2.	2,45	4,85
3.	0,50	57,20
4.	2,30	0,00
5.	0,70	7,80
6.	1,60	6,20
7.	0,70	8,30
8.	1,45	4,90

Iz tablice 1 vidljivo je da se ^{210}Pb kreće u goveđem mesu od 0—6,2 pCi/kg svježeg uzorka. Srednja vrijednost iznosi 2,0 pCi/kg, što je u sredini između američkih i SSSR podataka. Koncentracija u goveđim kostima je niža od svjetskog prosjeka, a najviša iznosi 108,40 pCi/kg, što vjerojatno ovisi o ishrani životinje.

Koncentracija ^{210}Pb u mlijeku kreću se od 0,20 do 2,45 pCi/l, što je znatno više od svjetskog prosjeka koji iznosi oko 0,37 pCi/l. Naš prosjek iznosi 1,24 pCi/l. Koncentracija ^{210}Pb u siru prema sovjetskim autorima (Jermeljajeva — Makovskaja i dr.) iznosi oko 2,2 pCi/kg. Naši rezultati su znatno viši, tako da maksimum iznosi 57,2 pCi/kg. Što se tiče ^{210}Po , vrijednosti su u prosjeku go-

tovo identične kao kod ^{210}Pb , osim što se u kostima nalaze ispod granice ili jedva na granici detekcije. Prosjek u mesu iznosi 2,4 pCi/kg, u mlijeku 1,15 pCi/l, a kod sira nema takvih velikih porasta kao kod ^{210}Pb , pa je srednja vrijednost 2,2 pCi/kg svježeg sira. Literaturne vrijednosti za ^{210}Po u svim vrstama živežnih namirnica nalaze se ispod 1,0 pCi/kg prema američkim podacima.

Ako sada razmotrimo prosječno dnevno unošenje radioaktivne kontaminacije kod djece preko mlijeka, onda to iznosi oko 2 pCi/l za ^{210}Pb i ^{210}Po . Znači samo preko mlijeka ulazi 4 pCi dnevno u organizam. Za odrasle se na Zapadu smatra da unose 1—5 pCi ^{210}Pb i isto toliko ^{210}Po .

U našem slučaju za ispitivanu regiju bi ta vrijednost, obzirom na konzumaciju sira morala biti 2 puta viša. Sve vrijednosti nalaze se daleko ispod MDK, ali ih je potrebno poznavati, kao stalnu količinu radioaktivnosti koju unosimo u organizam.

LEVELS OF Pb-210 AND Po-210 IN THE FOOD CHAIN COW—MILK—CHEESE

Summary

The levels of natural radioactivity in the food chain have hardly been touched. These levels were investigated in some parts of Bosnia. The levels of Pb-210 in beef vary from 0,1—6,2 pCi/kg and Po-210 from 0—5,2 pCi/kg. The radioactivity in milk is lower so that Po-210 lies between 0-15—2,45 pCi/l and Pb-210 from 0,20—1,90 pCi/l. The highest radioactivity was determined in cheese i.e. 60 pCi/kg of pb-210. Po-210 is as low as 1,30—3,75 pCi/kg of cheese.

Literature

1. A. P. JERMELJAJEVA-MAKOVSKAJA, B. J. LITVER: Svinec-210 i polonij-210 v biosfere, »Atomizdat«, Moskva (1978).
2. M. EISENBUD: Environmental Radioactivity, Acad. Press. New York. (1973)
3. BAUMAN A., MILOŠEVIĆ Z., HORŠIĆ E.: Mokro spaljivanje većih količina uzoraka životne sredine, *Veterinarija* 26, 4 (1977) 50.